

BIBLIOTECA ȘARAGA

I. P. FLORANTIN

DECEBAL

(NUVELĂ ISTORICĂ)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

No. 11. Prețul 25 bani.

ERAF

775

I. P. FLORANTIN

~~scrierea~~

BC Cluj - Centrul Universitar de Literatură Cluj

DECEBAL

Nuvelă istorică

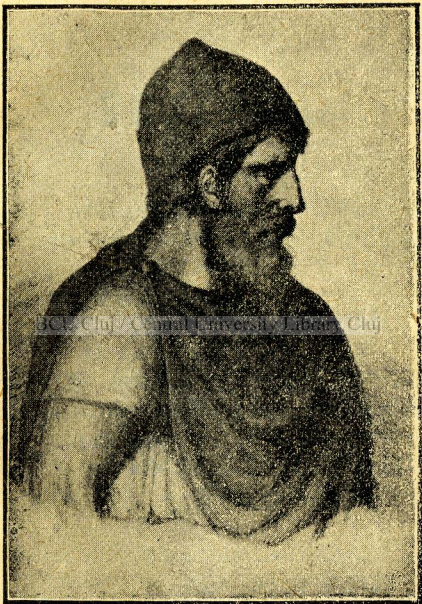
— — — — —

IASI
EDITURA LIBRĂRIEI FRĂȚII ȘARAGA

222169

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Decebal

PREFATA

In 1868, primindu-se pentru «*Convorbiri*» novela mea «*Decebal*», și publicându-se, am primit de la dl. *T. Maiorescu* o scrisoare în termeni următori:

BCU Cluj / Central Univ Iași 6/18 Dec. 1868.

«Domnul meu

Aseară în adunarea „*Junimeii*” s'a citit «*Decebal*» într'o societate ca a noastră, unde *critica* a putut fi uneori *prea aspră*, dar n'a fost *niciodată prea blândă*, *) lectura manuscrisului Dv. a fost ascultată cu cea

*) Pentru a nu vă îndoi de acest adevăr, trebuie să știți că «*Convorb. liter.*» nu sunt organul Societății «*Junimea*» Ce e drept tot ce se imprimă în «*Conv.*» se cetește mai întâi la noi: dar *peste jumătate se respinge*. Dar nevoile unui redactor sunt mari și D. Negruzzi susține, că printre grâu trebuie să primescă și neghină în starea noastră de astăzi.

mai vie atențiune și aprobările căldurose ale tuturor vă pot fi un semn precursoriu al impresiunii, ce această scriere va produce în publicul român. Mie în deosebi mi a plăcut tonul susținut în întreaga compunere și stilul ei cel sobru. Măsura estetică este pretutindenea păstrată, și nici unul din cuvintele, ce le-ați întrebuințat, nu s'ar pute schimba.»

Se înțelege dela sine, că scrierea Dv. se va publica în «Convorbiri» îndată ce nefericita «Evreică» va fi terminată, și afară de acesta Societatea, înainte de a vorbi eu despre dorința exprimată în scrisoarea Dv., a decis dela sine să imprime o parte și ea volum a parte în o edițiune populară și în o edițiune de lux.

Mulțămindu-vă, Domnul meu, pentru plăcerea ce ne ați făcut prin trimiterea Dv., Vă rog să primiți încredințarea distinsei mele considerațiuni.

T. Maiorescu.

Cred că aceasta poate ținea loc de prefață.

Autorul.

Era în zilele din bătrîni.

Romanii ședeau în cetatea *Romei*; și erau stăpîni peste lumea întreagă; tot pămîntul se închina lor. Pe toate neamurile le învățaseră, să fie oameni de treabă; și popoarele nu se învățau minte nebătute: romanii dară le au bătut pe toate. Brațul roman frânsese cerbicia *germanilor*; berbecii romanilor amestecaseră tîmîurile cetății *Catargo* cu pulberile temeliiilor; și ferul roman îi culcase coperișele în fundurile șanțurilor; umbra vulturilor romani întunecase soarele *Egipetului*; grecii trufași își plecaseră fruntea sub jugul roman; și stăpînitorul cel de pe urmă al *Pontului* ș'a încheiat zilele în fundurile temnițelor *Romei*. Romanii de aceea se numiau domni pămîntului celui de aproape și ai celui de departe; și luau resplata în bani de aur, după ce plăteau înainte cu bani de oțel.

Dar odată a eșit veste despre un viteaz mare, din viță de *dac*; anume *Decebal*. Și *Decebal* a făcut aceea, că a întors roata întâmplărilor; a luat el bani de aur de la *Roma*.

Așa spun cărțile bătrănești. *Decebal* de aceea se numea leul rezboaelor; groaza popoarelor. *Bastarnii* țineau cu el, de frica altora;

Cvadii, *Marcomanii* și *Burii* se lăsaseră de alții, de frica lui.

Iazigii se osteniseră odată a ține cu el, și se deslipiră de tovarășia lui.

— Rigă! îi ziseră ei; tu ne porți ca pe niște supuși; adu-ți aminte, că încă nu ne ai bătut: ci ținem cu tine de bună voie: n'ai cuvint de a ne da porunci.

— Bine, că mi-ați adus aminte, le respunse el; ca să nu vă pară rău, că vă dau porunci, fără de a vă fi bătut, vă voi bate acuma.

Și *Iazigii* numai de odată se treziră, că, din tovarăși, i-s'au făcut supuși.

Dar oare ce ar zice acest leu fălos, cînd s'ar ivi un vultur îndrăzneț, și ar bate din aripi dinaintea feței lui, și ar cuvînta așa:

— Scoboară-te de pe tronul *Daciei*, zmulge-ți fălcile de balaur de pe turnurile cetăților *Arhidava*, *Pelendava*, și *Patarissa*; zmulge și de pe *Arcobadara*, *Azizi* și *Zurobara*; smulge și de pe *Sarmizirga*; smulge și de pe *Sarmis-Egetuza*! Țintuește în locul lor tot vulturii; ba, lasă, că-i voi țintui eu; numără-mi tu zeciuéala din băile tale de aur; și zeciuéala din comorile tale; din apele tale îți voiu măsura eu și câmpiile tale le voiu împărți eu, cum mi-a plăcea mie. Scoboară-te de acolo de pe scaunul acela, căci nu-mi

place așa;—și i-ar lovi cu clonțul în stâlpii tronului. . . .

Dar tronul lui stă tare ;nimene nu-l poate nici atinge; cine să-l pótă' dară scutura?

I.

« Atunci ne vom teme, cînd va
căde cerul pe capul nostru . . .
nici atunci nu ! »

Decebal se întoarsă din resboiul ce a purtat cu neamul *iazigilor*; și dădù poruncă, să se facă arderile de bucurie, într'o pădure. noaptea. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nouă focuri mari de dranite de stilpari filfaie în pădure, și o umple de groază. Copacii se roșesc în zarea focului. Dranitele sfirăe și pocnesc; pocniturele se bat departe în păreți de stani și bolovani,

Acum sosește prada de ars lui *Zamolxe* și celor nevăzuți ai lui. Nouăzeci de căpațini de om se durue laolaltă, și crește o movilă feroasă.

Odată se aud în codru buciunătură de cornuri și sunete de tilinci. Decebal venia la jertfa, așa precum sosi din luptă, cu oaste cu tot.

În frunte venea turma *toporarilor*; lărgind calea prin desișul pădurii. După toporari urmau cetele *arcașilor* și ale *prăștiarilor*, cu coamele împletite ca niște șerpi; cu barbe ciungărite; cu căciule țuguete pe cap; călărind pe niște cai mici, dar iuți, cari nu știau de șea, nici de frâu, în viața lor. La bătaie aceștia se aruncau orbiș în mijlocul șirelor și se 'nvârteau ca vîntul, improșcînd în toate părțile cu prăștii și cu săgeți. Unii nici tolba nu și-o aduceau; au asvărlit-o în loc de săgeți.

Urmau *lancerii*, cu coame lungi, neimpletite; cu cojoace din urechi pînă 'n călcăe; cu căciule înalte plecate într'o parte; drept în sus nu remase nici una; aceștia învârteau lănci de câte doi stînjeni de lungi în mănunchiu. Toate au gustat cu țapa din sânge de *iazig*. Nici un lăncer nu era întreg. Trei au ramas, numai cu mănunchiul lăncii; și îl aduceau în mîna stîngă. Și apoi ei erau cei mai mîndri din toată tabăra, ciunțiți cum erau; — fiind-că își aduceau și cîte o diademă scumpă în vîrfurile mănunchelor celor ciuntite.

Urma ceata *bărdarilor*, cu securi late 'n tăiș, groase la muche, și strimbe la mănunchiu; ei erau îmbrăcați în cojoace cu măneci.

Imprejurul bărdarului se făcea în luptă câte o poiană de doi stânjeni de largă și nu putea intra în ea cap de dușman, pînă nu-și lua iertăciuni de la umeri.

În urma tuturor venia *Decebal*.

Ce cap de voinic! Nici prin veste poveste altu ca el nu s'a pomenit.

Pe frunte-i lucia o diademă bătută toată din aur limpede, meșterită întreagă în chip ca o coroană de frunze de stejar, stropită peste tot cu picături de peatră scumpă roșie; pe deasupra i-au împletit frunză verde de dafin, pentru că a bătut pe iazigî.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vîntul leagănă crengile stejarilor, suflă în pletele cele negre de sub diadema lui Decebal, și țese împrejurul frunții lui cearcîn negru. Zarea focurilor îi suflă lumină roșă pe față.

Ostașii lui își aduceau cîte trei capete tăiate; el numai unul, cu diademă ca și a lui, picată cu roș ca și a lui, dar nu cu picături de *peatră* roșă....

Vîntul bate prin codru mănios. Tulpinele se clatină; rădăcinele părăie; crengile se svârcolesc; cele mai moi se frîng pe jumătate și cad spînzurate în jos; vîntul plesnește tulpinele cu ele; cele mai vărtoase se frîng

de tot, și se isbesc în cele păraie și gropi.

Un stejar stetea prea sus, în virful măgurei, și se pusese prea îndărătnicește în calea vișorului. Pe acela l'a smuls din rădăcina, l'a resturnat în prăpastie cu capu'n jos, și l'a împlintat așa în adîncul pârîului cu rădăcinile în sus....

Aceasta nu-i a bine căci Decebal stă tot cum stătea stejarul acela....

Toporarii taiă un stejar; lasă din tulpină de trei palme, aștern pe acel trunchiu o pele de urs negru, și Decebal se așază pe ea ca pe un tron.

Cine să-i poată dara scutura tronul lui ?

Iată, că *preoții pălarietii* presură în focurile cele sfinte tămăie scumpă; se înalță miros binecuvîntat.

— Decebal remine cufundat în cugete despre mărirea lumii, timp îndelungat, și nu vede, n'aude nimic din cele ce se fac împrejurul lui.

Un căpitan întrebă, ca de obicei, că cine știe pe vre un dac, care să fi fost fricos în bătaie ?

Și-i răspunde un graiu:

— Acei trei de după trunchiul cel putred, n'au atins nici pe un dușman.

— Nu stă nimene acolo după trunchiul

acelâ ; răspunde căpitanul ; — dar cine ești tu, și unde ești, pasere cobitoare, ce-î învinovătești pe nevăzute ? Ce judecată să fie aceea, cînd învinovătește nevăzut pe nevăzut. Arată-mi-te, să te vedem, dacă ești om pămîntean.

— Tu, doamne, nu-î vezi nici pe ei, și nu mă vezi nici pe mine, de oare ce ne cauți printre ceialați ostași ; dar eu îs mai sus și ei îs mai jos ; și eu sînt mai mare decît toți, iar ei mai mici. Iată-mă, unde's !

Un mesteacăn frunzarî, și din vîrful lui cucuia fața unui ostas. University Library Cluj

— Dar sboară-te jos de acolo, cioară cobitoare !

Voinicul numai pași înainte ; căci nu fusese suit ; ajungea pînă'n vîrf și de pe jos era de un stîngen și jumătate de lung, nemăsurîndu-î gîtul, fiind că n'ajungea nimenea sus la el, fără scări.

— Pre cine învinovătești tu ? mai spune odată ; de cumva ai inimă să spuî și de pe pămînt, cea ce ai spus din cer.

— Pe cei trei de după trunchiul cel putred.

— Tu mi-ai picurat dintre nourii ; ei îni vor îșyori poate de pe sub pămînt ; căci pînă acum încă nu se văd pe deasupra pămîntului. Măi, cei trei de după, — orî de sub trun-

chiul cel putred, isvoriti-mă inainte, dacă puteți.

De printre scorburile trunchiului se scormoniră acum trei ostași, cite de doi coți unul; dar peptoși și pumnoși; cu lăncile strinse 'n pumni; tot încurcîndu-se pășire înainte prin buruene; cite o lance era mai lungă, decît ei toți trei numerați drept unul și pentru că nu se vedeau prin buruene, le striga căpitanul:

— Dar sculați-vă'n picioare!

Cei trei nu puteau crește mai sus, și respuuseră: Suntem în picioare, doamne.

— Stați-mi dară înainte și așa; și tu cel ce-î învinovătești, iată ti-î dau pe mină dacă n'ai mintit, ia-le capul; căci nu-î mare lucru, numai pe la genunchi și pe la glesne ai să te aperi; — iar voi dacă-l veți da de minciună: să trăiți; bateti-vă colo'n poiana de alături.

Pe drum de cătră poiană întreba un vecin pe cei scurți, că de ce n'au atins nici pe un dușman.

— Fiindcă iazig viu nici n'am văzut.

— De inimoși ce erați, poate v'ați uitat tot îndărăt?

— Ba ne-am uitat tot înainte.

— Dar cu ochii închiși!

— Vei vedea tu, cum.

Lungul socoti: Mie mi-i rușine să mă bat cu viteji, care nu văd cap, ori macar picior de dușman, în mijlocul bătaei, ziua pe la ameazăzi.

— Așteaptă cu rușinea, pînă ce te voi bate întii; respunse cel mai spătos dintre pitici, căci pe tine te văd și peste copaci.

— Tu mă vezi, dar nu te văd eu de sub buruene.

— Nu trebuie, să mă vezi; imi vei simți vîrful lancei în gît.

— Dar să știi, că gîtul meu nu mi-e pe la călcăe; cum imi vei ajunge sus la el?

— Se va sui cu o scară într'un mesteacăn, și de acolo;— il învăța un prieten.

— Ba se vor sui toți trei în vîrful capului unul la altul; și el de acolo, dintr'a treia ridicătură, va ajunge cu lancea macar pînă la cîstele tale,— îndrepta altul.

— Ba va asvirli cu buzduganul în sus.

Uriășul auzind de buzdugan, se îngriji:

— Te rog, nepoțele, să-mi păzești gleznele cînd te va rostogoli buzduganul pe pămînt.

— La gîtu-ți nu mă voi urca, nici în ridicături nu mă voi sui, și nici cu buzduganul nu voi asvirli în sus; dar îți voi cobori eu gîtul tău jos. ici la lancea mea.

Acuma sosiră în ochiul cel de poiană. Uriașul chema pe cel întâi pitic și zise către cei-lalți doi.

Aideți și voi, ca macar să prindeți pe fratele vostru, când va cade din cer pe pământ, căci am de gând, să sar mai întâi eu peste el, și apoi să-l asvîrl, să sară și el peste mine; nu de voie, ci de nevoie.

— Voiu sări eu peste ceafa ta, și cu voia mea; dar fără voia ta; îi respunse cel de un cot și jumătate; și, împlântîndu-se în poala poenei, ca o cioată, strigă:

— Sui în vîrful coastei; repezi-mi-te de acolo!

Zmeul suind pe coastă la deal, se pleca la cel scurt, și-i șopti la ureche învățătura frățască:

— Ține-te de iarbă; ba mai bine ascunde-te sub o frunză ori sub o ciupercă, să nu te mătur; căci eu suflu cam greu când mă bat.

— Nu purta grija aceasta; căci nu vei sufla multe zile.

Un corn suna; și piticul își întepeni picioarele în pământ, ca pe niște butucași; strinse lancea în pumni; împunse cu ea în deșert înainte, și remase cu ea așa țintuită în nimica.

— Nu te pripri, fratele baraboilor; strigă lungul, năvălind spre el pe coaste în jos; nu nu mă vezi, că n'am ajuns la tine; orî și acuma bați la dușmani nevăzuți? și apoi sări..... dar nu sări bine.....

Scurtul, ca uliul, își suci lancea dea curmeziș, și o ridică asupra capului; lungul, cu gurgoaele lui cele lungi, se împedecă în lance-î, și cădu pe coste în jos, cît a fost de lung; el își frînse lancea și la vîrf și la mănunchiu. Acuma micul sări pe coastele lui ca o veveriță, și punîndu-î călcăiul stîng pe pept, îi atinse gîtul cu vîrful lăncii și-l spăriă

— Una să nu-mi crăcnești; căci, tu nu m'ai înălțat în vîrfurile copacului, pentru că ți-am fost prea jos; dar acuma eu te îngropîndată după un spin; căci tu nu-mi ești prea sus. Și-l gādili cu vîrfurile lăncii, la gît.

Ceilalți ostași îi despărțiră; și căpitanul îngădui piticilor, să-i povestească, de ce n'au nici atins pre dușmani; unde ei is așa de voinici la bătae?— Un pitic povesti:

Cînd cu iazigiî voi ați luat'o la fugă înainte, și așa noi acești mai țepenî, vîrtoși (a zis o în loc de „scurți“) am ramas îndărăt. Dar pune-ne cu cari-î vrea; precare să'l batem? (Acum nu vorbeau altmintrelea, ci numai că „să batem“).

Căpitanul nu-î lăsa să bată nici pe unul. ci-î întraba:

Ce-mi cereți, să vă dau; pentru că văd, că sunteți bărbați cu inima la loc.

-Pune-ne în șirul cel întâi, de câte ori ne-om mai bate.

-- Vă voi pune,

De ar fi știut ei, cu cine se vor mai bate.....

Dintre frunzarii unui foisor de ramuri verzi se resfiră în clipele aceste prin undele vântului un cîntec dulce și călduros; care topește coaja tăriei răsboinice îți îndulcește și îmblânzește inima, cînd îl auzi; așa de limpede, așa de moale, așa de smăltat tremura prin aerul nopții.....

Trei spre-zece copile alese cîntă despre mărirea neamului lor.

La nouă le tremură cîntecul de bucurie; iubiții lor s'au întors din lupta cu cununi de stejar. Acele nouă sunt împodobite cu crin și trandafir. La trei le tremură cîntecul de durere; iubiții lor au căzut în bătae; aceste s'au gătit cu flori de chiparos.

A trei-spre-zecea fecioară e mai marea lor; mai albă, decât ele; mai înălțată, decît ele. Dacă'ți fărmeacă văzul lor mintea, privirea ei îți încălzește inima; dacă în vederea lor

te perzi, clipirea ei te reinvie. Intre pletele ei sunt împletite lăntuțele de crini.

Nouă fete cîntă, mindre de bucurie; trei mai mindre, de durere; una neștiind nici de bucurie nici de durere; cînd zîmbind cu cele voioase; cînd suspinînd cu cele îndurerate.

Cîntecul indulcește toate pepturile. . . .

Deceneu, preotul pălăriat, de trei ori grăi cătră Decebal, și Decebal nu-l aude; e adîncit în gînduri, și fermecat de cîntecul cel dulce. Preotul îi puse mîna pe braț; atunci el ca speriat dintr'un vis, strigă: — Cine-i? . . .

A! mulțamește-mi, că nu vreau să văd moarte; căci ai fi murit, să fii ori-cît de sfînt.

— Eu, doamne, is cel mai zmerit dar Zamoa! . . .

— Sfînt, ori zmerit, pară-ți bine, că nu vreau să văd moarte acuma! . . .

— Și tocmai moarte trebuie să-ți cer, strigă preotul, încrezîndu-se în *pălăria* sa, și mai îmbărbătîndu-se încă, strigă și mai tare:

Zamolxe poruncește, după legea lui, să arzi, ca jertfă de bucurie, pe fata cea mai tînără dintre cele ce cîntă în foisor. Legea lui nu se poate călca; focurile ard. . . .

Cîntărețele ajunseră, de jelesc în cîntec pre cei, ce au căzut în bătae pentru mărirea neamului lor; durerea stoarce înfrînșu, pe-

turile se string, cîntecul se 'neacă — și ele aud porunca cea înspăimîntătoare.

— A! striga în clipa această cîntăreața cea mai tînără, ca mușcata de șarpe.

Decebal respunse preotului:

— Perdutule! n'auzi tu pe cîntăreața cea mai tînără? aceea e fiica mea!

— Arză cea următoare! legea-i sfîntă!

Alt țipet de spaimă se auzi din foisor. Decebal adaoase:

— Ha ha! legea-i sfîntă, și voi totuși o suciti, că într'o clipă ar arde pe una, într'alta pe alta!

— Eu sunt robul lui Zamoloxe!

— Robul lui Zamoloxe! pentru ca să-î sucești legea? Dar bine că eu îs domnul tău; am dară, mai mult cuvînt de-a oîntoarce; eudară. iată, că o și întorc, așa, că o sterg de tot și pentru totdeauna. Acum piei dinaintea fețe mele; și mulțumește lui Zamoloxe, ori mai bina mie, că nu i-am întors legea așa, că, în loc de femeea cea mai tînără, să ard pe bărbatul cel mai bătrîn....

Deceneu s'a îndepărtat, nu atîta întristat pentru că Decebala șters legea, cît îmbucurat că nu a întors'o precum a zis. *El* era bărbatul cel mai bătrîn.

Și fetele cîntă acuma mărirea lui Decebal

Pînă se petreceau aceste, nimenuînu-î bătu la ochi, cum ședea de-a stînga lui Decebal pe un trunchiu ciuntit, un bărbat cu fața întunecată, acoperit de tot, așa că numai ochii i-se vedeau, cum priveau toate, și cum măsurau toate. Din cînd în cînd, pe furișul cel mai ascuns, acei ochi săgetau cîte o clipă setoasă spre diadema lui Decebal. Nu lua nimine aminte, aceasta.

Boarea zorilor leagănă frunzele așa de blînd așa de pacinic!

Barbatul cel întunecat aștepta, pînă arseră căpaținele jertfite, și apoi păși înaintea lui Decebal cu fața posomorită; mai tristă.

— Cum? îi grăi Decebal, *Bicilie*, fratele meu tu trist? Cînd toată țara saltă de bucurie, cînd mărirea noastră e deplină, cînd nu ne-o amenință nimica, tu reții trist și taci

— Mă cuprinde întristare, cînd văd. că mărirea ta e deplină, — căci nu o putem face și mai strălucită. De acea rămîn eu trist și tac, cînd văd în cenușă cea de pe urmă căpațină de dușman dintre cei de mai *aproape*

— Mi-au rămas cei mai de *departe*!

— La *Roma* țintesti? Decebale?

— Cum la *Roma*? Uită că *Roma* ni se închină nouă?

— Nu uit, că aceia pe care i a *plătit Domitian*, ți-au dat pungă de aur; dar se vor deștepta romanii cei adevărați, și-ți vor cere pungile acele îndărăt. Odată, erau romanii puțin; *galii* năvăliră asupra lor; sparseră zidurile Romei și vetrele romanilor. Numai *capitolul* rămăsese, în el cu o mână de romanii; și aceștia, cu alți doi trei, de din afară au curmat măsuratul *aurului*, și au măsurat apoi ei cu *oțel*.

— Eu mai întâi voi spulbera *capitolul*, ca să nu poată ascunde în el nici un deget de roman, și a-mi sări în cap. Pe cei ce vor fugi pe afară, nu-i voi aștepta măsurând la aur; îl voi lua nemăsurat.

— Romanii din zilele noastre dau din ochi, și toate popoarele se cutremură.

— Afară de poporul meu; dar eu voi scăpa și pe celelalte de tremurul acesta; voi scoate ochii romanilor, ca să nu mai dea din ochi.

— Eu zic, Decebale, *teme-te* de Roma!

— Jură că n'ai zis nimica!

— Jur că n'am zis nimica!

— *Erolzi* iuți să vie înaintea mea!

Patru erolzi săriră înainte, ca de pe o săgeată; toți erau lungi în gît, ușori la fluere și subțiri la haine.

— În clipa aceasta să plecați la Roma! mergeți toți patru, să aibă din cine și omori, de or vrea.

Erolzii se uitară unii la alții.

— Spuneți romanilor, că le poruncesc, să-mi trimită aurul, ce mi se cuvine. Spuneți-le, că nu-mi place să aștept pînă la ziua pusă; pentru ca să se mînie, și să mă pot bate cu ei. — La drum!

Deceneu se cumetă a mai zice o vorbă plecată:

— Doamne, oare n'ar să bine să-i întrebăm mai întîi pe *Zamolxe*?

— Întrebați-l; dar semne bune să-mi dea, căci de-mi veți aduce semne rele, eu tot n'oi asculta de ele.

Pe *Zamolxe* îl întrebau așa, că-i trimiteau *solii*, să se înțeleagă cu el, la el a casă, în *ceea lume*. *Deceneu* întrebă: Pe cine să trimitem? *Decebal* îi răspuse. Pe cei doi voinici, cari s'au bătut odineoară.

Cei doi aleși incremeniră. Și au auzit moartea pe la urechi; și nu era obiceiul a întreba pe soli dacă vor să primească solia, ori nu?

Ș'apoi s'au făcut toate, precum spune și poruncește *Zamolxe* în legea lui.

Nouă ostași se orăduesc cîte de nouă pași unul de altul, în mîni cîte cu trei să-

geți neînveninate, ținându-le întoarse cu tepele înainte. Alți patru apucă pe cei doi aleși, doi pe cel lung, doi pe cel scurt; cite unul de picior, altul de mână.

„ *Zamolxe!* “ strigă Deceneu;—doi alți preoți pălărieți presură tămie în focurile binecuvîntate, cei patru ostași smucesc pe amândoi solii de picioare.

„ *Zamolxe! Astreu!* “ — mai strigă Deceneu; și cei patru feciori alergă cu solii înălțați între cer și pământ înaintea celor cu săgețile țintite cu tepele cîtră ei; — în jurul lor joacă alți nouă daci, trei bătînd cu buzdugane în scuturi, trei asvrlînd paloșe cîtră nouri; trei zvărlînd săgeți cîtră cer, și *amenințînd* pe Zamolxe, că, ce nu le va face de bună voie, îl vor sili să le facă de nevoie.

„ *Zamolxe! Astreu! Meitras!* “ se auzi de treia oară — și, deputații sburară cu pepturile către colții săgetelor

— Ei bine, ce vrea Zomolxe? întrebă Decebal.

— Zamolxe n'a primit pe nici unul din cei trimiși.

Amîndoi feciori trăesc; cel lung a fost mai greu decît alții de alte ori; a zburat prea pe jos, și a scăpat pre dedesuptul să-

geților ; cel scurt a fost prea ușor și a zburat pe deasupra țepelor ; ba a trecut tocmai și pe deasupra capetelor acelora, cari le țineau, și a căzut pe pământ la spatele lor

Deceneu zise cu toată credința : .

— Nu va fi bine să trimitem porunci la Roma. Decebal, drept răspuns, striga :

— Nu v'am spus, că de-mi veți aduce semne rele, eu tot n'oi asculta de ele. Erolzilor, la drum !

— O iscoadă ! o iscoadă ! se auți acum între cete. BCU Cluj / Central University Library Cluj

— „Inălțați-l la mărire pe o creangă ! “ strigau unii.

— Aduceți-mi-l înainte ! porunci Decebal.

O imbulzeală tiri înainte pe un ostaș îmbrăcat de dac.

— „E de ai noștri“, strigară cei ce-l cunoșteau.

— De unde vii ! il întreba Decebal.

— De la Roma.

— Ce veste-mi aduci ? strigă-mi-o de acolo, porunci Decebal, neputind răbda să sosească bine ; veste rea să-mi spui !

— Că tocmai rea veste îți aduc : pe scaunul lui *Domitian* s'a suit *Traian*. Decebal se cutremura.

Deceneu iară-și prinse inimă, și zise :

— Ce tristetă imi coprinde inima, la vestea aceasta ; mărirea lui Decebal se va scurta ; oare n'ar fi bine, să strigăm solii îndărăt?

— Să amuțesti, coabă bătrână ! sunați trambitele, sunați buciumele ; să n'aud vorbe ca aceste!—și se întoarse în dreapta ; dar aci văzu pe *Decidav*, fiul lui, și-i strigă :

— Decidave, voinicul armatei mele, vorbește-mi tu la inimă !

Decidav grăi :

— Căpitane tare, leul Daciei !...

— Asa, asa! tu mi vorbesci ca fiul meu !
Decidav urma :

— Bine grăește Deceneu, când zice, că-i trist ; dar nu zice bine, când se teme, că mărirea lui Decebal se va *scurta* ; mărirea lui Decebal se va *stînge* ! Solii trebuie strigați îndărăt, și trimiși alții, în mîna cu aur, în inimă cu frăție.

— Ce, striga Decebal, singur am rămas la lucru ? dar destul sunt și singur !

— Singur ești destul, doamne, linguși Bicilie din stînga-î, robiți tăi is destul de credincioși. Tu vei fi fulgerul luptelor !

— Bun cuvînt grăiși, Bicilie ; bateți buzduganele în scuturi ! stindardele să falfăe ! buciumele să bubue !

Scuturile durduiau, stindardele filfăiaău, buciumele bubuiau.

Corul fecioarelor cîntă cîntec aprins, cîntec de rezboi.

Pepturile creșteau, inimile se oțeliau, ochii se aprindaău.

— „Un străin! un roman!“ se auzi acum din depărtare.

— Te cunosc, îi striga Decebal, cînd îl vă-
û; ce veste-mi aduci din Roma? de-mi aduci
veste bună, întoarce-te îndărăt cu ea cu tot.
De la mine știu că vei duce veste rea.

— Decebale, grăii romanul, îți aduc vestea,
că pe tronul Romei s'a suit *Traian*; și că
nu-ți va mai da haraci.

— Imi pare bine. Nu poștește Traian ca
să-î trimit îndărăt și cît mi-aă plătii romanii
pînă acum?

Ba îti *poruncește*, să î-l trămiți îndarat

— Nu mi-aă întălnit solii? de la ei aă fi
putut auzi, ce-ți dau de respuns.

— Ba i-am întămpinat.

— Așa dară ne-am întăles!

— Înțeles; dar nu pe deplin. Solii tăi s'au
înturnat cu mine. Poate, la vestea mea, te
vei gîndi la altă solie.

— Ce? a mă speria aă venit. Ai rătăcit!
Bicilie, spune-î respunsul meu. Pălărieți! băr-

dari! fete! după mine la peștera neagră! Să arză jertfele de luptă. Și plecară cu toți la peștera cea neagră.

Bicilie se trase de o parte cu romanul și-i grăi:

— Respunsul lui Decebal e, că Roma să-i plătească de zece ori atita haraciū, pe cit ei plăteaū pînă acum.

— Imi pare rău dară; căci așa v'am adus știre de bătaie.

— Și mie-mi pare bine!

— Cum? CU Cluj / Cētral University Library Cluj

— Așa, căci știu că ne veți bate.

— Cimilituri nu știu să desleg.

— Te voiu învăța eu.

— Dar asta să m'oi deslegi tu: cum poți dori să batem noi pe frații tăi?

— Așa, pentru că eu nu-s dac. — Acum spune-mi tu ce om e Traian?

— Nu-ți o pot spune.

— Ai și învățat, a face cimilituri; ori nu știi deslega nici ce nu-i cimilitură. Nu știi ce om e un om?

— Tu m'ai întrebat, ce om e *Traian*?

— Și aceasta nu o poți deslega?

— Ar trebui să-ți sciu un sac de cărți de de cele late, bunătățile lui.

— Plătește sănătos dacă i ai făcut vre un bine?

— Ca și un Dumnezeu.

— Această singură nu mi-ar fi de ajuns știe el și a osindi bine pe cei făcători de rele?

— Ca și un diavol.

— Asta-mi place mai bine.

— Pentru Decebal gîndești?

— Imi ghiciși dorul inimei. Decebal trebuie osindit diavolește. El e urgia neamului omenesc.

— Traian îi va crăpa capul în șapte.

— Și știe Traian respiați binele, ce i faci? mai spune-mi odată.

— Precum ți-am spus. De-î plăci, te puneî *crai*

— Craiu strigă Bicilie, strălucind din ochi și reculegîndu-se adaose:

— Spune-î, că, lângă dușmanul lui cel mai înfocat, veghează robul lui cel mai credincios.

Arderea binecuvîntată se dămoli; peptul nui Decebal se invăpăia.

— Ce i-ai vorbit? întrebă pe Bicilie, după ce s'a reintors de la peșteră.

— I-am vorbit, doamne așa: îndată ce va ajunge acasă, Traian se va îmbrăca de bătae, mărirea ta va ajunge zile noi.

Oare zile de strălucire, ori zile de întuneric?
Aceasta a uitat Bicilie, să-i-o lămurească.

Decebal mai întreba și pe sol:

— Romane! e gata Traian, a ieși la luptă cu mine?

— Gata! ia-ți numai seama!

— A mă îngrozi îți încerci capul, romane?
Spune-i stăpînului tău, că pe noi numai
atunci ne va cunoaște groaza, cînd ni se vor
resturna bolțile cerurilor în cap *nici*
atuncia nu!

— Îi voi spune.

Traian

Decebale. fulgerul bătăilor. încinge-te de luptă

Dacă ai bătut tu pe toți dușmanii tăi cei de aproape, s'au sculat asupra ta cei mai dedeaparte. — De ce nu vrei tu să trăești bine cu oamenii? Acuma să văd cum vei eși din cursa ce ți-ai întins-o, căci s'a ridicat un viteaz mai mare de cît tine, să te osăndească, să scape pămîntul de faptele tale; s'a sculat Traian, și-ți scutură porțile muntilor. Să te vedem Incinge-te!

Traian ieși cu oaste mare asupra Dacilor, și e pe drum cătră cetatea, ce-î zicea *Tapis*.

Intr'o zi îl întâmpină un sol străin; acesta sosind, cade la pămînt de pe catăru-î, și ridicîndu-se, îi dă un *burete* de cei mari, scris peste tot cu vorbe dăcesci. Cărturarii cetiră pe el.

«*Burii* și alte neamuri stau înarmate gata; întoarce-te, de unde ai venit.» Traian respunse solului:

— Sfarmă-ți buretele, și du-l așa sfărmat îndărăt la acela, care te-a trămis.

— Solul se reinturnă, cu buretele sfărmat. Iar Traian călcă ținuturile *Daciei* de lângă *Dunăre*, și stăbătu în munți, tăindu-și cale prin stâncile munților.

Decebal se simte strimtorat; poruncește lui Bicilie, să scrie cărți la tavarăși; Bicilie, le scrise, și apoi le trămesă lui *Traian*; care văzu de aci, că trebuie să se grăbească! Drept aceea se și grăbi, încît Decebal, și mai strimtorat, îi trămise o solie de pace; dar numai trei daci *comați*, *nepălărieați*, cu coamele zbulurate, cu ~~cojoacele~~ ^{identăroase} Cluj

Aceștia cum s'au dus așa au și venit.

Decebal văzînd-î venind cu mina goală, și-î smulse de coame, de mânia ce-l cutremură.

— Trei săptămîni îmi trebuie ca să mă gătesc de bătae, cum știu eu; și Traian e numai de trei zile de departe! ce să fac?

— Voiu trămite *boeri pălărieți*; n'am încotro. Și precum a zis, așa făcu! trămise doispre zece boeri pălărieți, douăspre zece femei cu prunci neîntărcăți în brațe, și douăspre zece fete, ca să ceară pace.

Sosind solii înaintea lui Traian, căzură în genunchi, și îi se rugară de pace, cu lacrimi amare.

A douăspre zecea fată era mai tânără decât toate, și visa mai mult de cât toate. Ea nu știa bine, ce se făcea împrejurul.

Traian nu le putu asculta rugămintea; romanii îi porunciseră să se întoarcă.

— Duceți-vă de unde ați venit, și spuneți lui Decebal, că viu și eu, le răspuse el.

Ce săgeată în peptul soliei! Ce rază fermecătoare în peptul fetei celei mai tinere. Graiul cel d'întiu al lui Traian îi legăna toată ființa într'un tremur de plăcere, ce nu mai simțise pînă atunci; îi venea, să rîdă; îi venea să plîngă; și nu știa, de ce? Își uitase ochii pe fața voinicului celui falnic, de al cărui ochi nu se mai putea despărți.

Boerii se ridicară din genunchi, se grămădiră mai aproape de Traian și i-se rugară de pace cu brațele deschise; suspinind dureros.

Traian nu-i putu asculta.

Acuma se deteră bărbații îndărăt, și-i căzură femeile, cu prunci în brațe, la genuchi, cu vaiete, de țî-se sfășia sufletul: copilașii îi cuprind genunchii cu brațele lor cele mitite, și plîng și ei, dacă-și văd mamele plîngînd.

Traian p'aci p'aci era să-i iea în brațe să-i sărute, dar se trezi: Aci e vorba de porunca poporului roman, și nu de lacri-

mile pruncilor celor nevinovați; ci-î de oa-sele părinților lor celor vinovați. Iși in-toarse dară ochii într'altă parte și se smulse dintre mănutele cele ce erau să-l scoată din minți.

Solia spuse vestea către Decebal:

— Traian ne-a ascultat

— V'a ascultat? strigă Decebal, repede și îmbucurat.

— Ne-a ascultat vorba, și apoi ne-a res-puns, că nu poate să închee pace.

Decebal spumegă, și strigă ca scos din minți:

— Pe el dară! Dacilor! să 'ncepem noi bătaia!

Apoi s'au aruncat Daciî asupra armatei romane, cu urlăte, că: „Au nu știți voi măi romanilor! că pe noi nu ne-a bătut încă om pămîntean? Nu știți voi aceasta?”

Romaniî le răspunseră: « Ba știm! dar voi știți una? că acum vă vom bate noi? știți-o voi această, Dacilor? »

„Nu o știm!” răspund Daciî.

„Să vă'nvățăm dară!” strigă Romaniî; și apoi îi și învață ca pe scris, cu vorbe de oțel, tipărite 'n frunte și 'n coaste.

*
* *

Iarna cu un ger ne-măi pomenit despărți pe cele două popoare încăierate; ele se traseră

înapoi, își numărara cîți frați li s'au culcat la somnul cel de sfîrșit.

La infloritul pomilor, altă *învățătură* de oțal, scrisă tot în frunte și'n coaste de dac. Cări o învățau deplin, aceia nu o mai știau de cit pe cealaltă lume.

Bicilie strigă odată:

— Doamne, totul e pierdut!

— Nimic anu-î pierdut, pînă stau eu! răspunse Decebal.

— Cu atîta-i mai rău de noi; Romaniî strigă tocmai după tine, după capul tău.

— Mă duc la ei, și mi-l duc.

— Lasă-mă, să mi-l duc eu; să-mi pun capul meu pentru tine.

— Nu le ar fi de ajuns.

— Du-te dară, însă viu și eu cu tine.

— Nu te las. Tu trebuie să stai acolo, de unde lipsesc eu.

— De ai lipside unde gîndesc eu, își înșira Bicilie cugetele.....

Decebal plecă în tabără la Traian.

O ramură verde îi deschise cale printre șirele Romaniilor. Cum pășia cu capu'npept cu ochii în pămînt, — alții îl opriră cînd sosi dinaintea lui Traian; și el nici aici nu-si ridică ochii în sus, ci grăi:

— Pace, împărate, cu ce preț vei vrea.

Lângă piciorul cel stînga lui Decebal e un bulgăr. Traian nu zărește, cum calcă el cu stîngul pe bulgărul acela, cînd a zis „împărate,” și nu știe, cît de bine i-a părut, cînd a simțit, că *se sfarmă* sub picioru-î.

— Preț mare ți-oiu pune, response Traian.

— Poruncește, să-ți dau capul meu și capul lui Decebal se plecă și mai jos. Dinții îi se înfingeau în buze.

— Toate uneltele de resboiu să mi le dai, să le duc cu mine.

— Voiu asculta, doamne.

— Pe toți meșterii romani să-î scoți din țara ta.

— Pe ai mei nu?

— Toate cetățuele, care n'am apucat eu să ți-le sfărăm să le risipești tu.

— Meșterii ți-i voi da, zidurile mele le voi risipi eu și fără ei. A risipi poate omul și fără meșteri. Meșterii trebuesc cînd le ridici.

— Mai poruncește, împărate!

— Acelora, cari ne vor binele, să le fi voi tor de bine; dușmanilor noștri, dușman.

— Fratele și deaproapele cel mai drept îți voi fi, doamne.

Traian împărția fășii pentru răniți; și nu putu vedea, cum mai sfarmă Decebal un bulgăr sub picior, cînd a zis, „doamne.”

În clipa aceasta grăi Traian:

— Iată fășii din haina mea, legați-îl!

— „Lega—pre mine? Decebal își ridică ochii în sus, să se uite în dinții morții; dară îndată și văzu, cum Traian își sfășia haina de legături pentru un rănit dac. Dreapta lui se ridică dusă de o putere nevăzută, diadema de pe cap, și o pune la picioarele împăratului; căzînd și el în genunchi, în țerină. Apoi grăi, cu ochii împlîntați în pămînt:

— Iată-mă, în genunchi, împărate; calcă pe cerul cel de aur; iată-l la picioarele tale.

Traian se pleacă, de luă diadema din țerină, i-o puse îndărăt pe frunte, și ridicîndu-l din genunchi, îi dete mîna de pace și-i grăi:

— Jură, că vei ținea pacea!

Decebal jură:

— Cînd voiți mai întoarce fălcile bălaurilor mei către împărăția ta, atunci să-și împlinte ciuma fălcile în împărăția mea. Cînd voiți pune pasul întîi pe brazdă romană, atunci să se aprindă casa dăcească cea de pe urmă. Cînd va lovi mai întîi dreapta mea cu bardă de dac în căpățîna de roman, atunci să-mi crape căpățîna mea; atunci să seîntunece steaua țarei mele; dea turbare în inimile fiilor și fetelor ei; iee-le lumina vederii, să nu o vadă mai mult, și să-și întoarcă cuțitul

cel strămb, frate asupra fratelui să-și aprinză casa, soră la soră ; să nu rămână nici săpători de gropi; să vie corbiș pădurilor să ne ingroape! Crezi-mă acum, împarate, Zamolxe, Astreū, Maitros mă aud!

Decebal, tăcu; din dinți scrășnea, din inimă tremura ca și cum l'ar fi ajuns frigurile galbene. Peptu-i ferbea în clocoș turbat, mintea-și țese cugete negre:

— „Una ai uitat, Traiane: să mă jurî pe aceea, că-mi voiū ținea jurămîntul. Și pe aceasta m'aș fi jurat căci și așa îl voiū ținea. — Nu eu imivoiū întoarce bălauriș cu fălcile cătră împărăția ta, ci stegarii mei; pasul meu cel întii nū 'l voiū pune pe brazdă, ci pe căpățînă romană; cu barda întiia nu voiū lovi în coaste romane ținînd-o cu dreapta, ci cu stînga». El zise tare:

— Să trăesci, împarate!

Decebal ieși din taberă.

Sosînd în cortul său își întoarse jurămîntul cu totul.

— „M'am plecat lui, pentru ca să mă aprînd și mai amar, și să rad pângara asta de pe numele meu Bicilie! scrie carte cătră *Pacor*, în țara *Partiei*, să vie! Apoi sfarmă-mi cetățuiele; începe cu cele mai putrede; mai ales cele ce cad în vederea Romanilor; întîr-

zie cu cele mai tari; treci cu vederea pe cele din mijlocul țării; *Sermis-Egetusa* uit'o așa, cum stă astăzi. Trămite meșterii romani acasă; pe cei mai netrebniți; alunecă de uită aici pe cei mai cu minte.

Bicilie apoi *aluneca*, de împlini toate poruncile *pe dos*. Responsul lui *Pacor* îl trimise și la *Traian*.

„Ferice de acela, care se naște în zilele lui Traian “ așa se mândrau fiii Romanilor; și numai atita greșiau, că nu adăogiau: „ și amar de mama aceluia, care dușmănește cu el. “

În zilele de pace, îi aduse un cioban veste din Dacia:

— Doamne țările Dacilor, cele ce nu le-ai sfirmit tu, stau sănătoase, ca mai înainte; nu le sfărîmă nime; ba Dacii și pe cele cam știrbite le cîrlesc.

— Nu vorbești vorbă dreaptă; grăi altul, sosind; în țara Daciei resar și cresc turnuri, pe unde din moși-strămoși nu s'a pomenit picior de zid. —

Un al treilea aduse cartea lui Pacor cătră Decebal, unde spunea, că vine cu putere, să facă piept înaintea Romanilor.

Traian o ceti, — și apoi făcù două jurăminte:

— „ Așa să mi se înalțe împărăția mea precum voi șterge eu împărăția lui Decebal de pe unde a fost! — Așa să trăiască numele meu, precum voi rade eu numele de Dac de pe fața pămîntului! “

Dacule, de ce nu tremuri? Vine Traian, să te ia în danț de resbunare, fără scăpare.

Cînd auzi Decebal, că Traian vine, gata de război cum știe el, îngâlbeni la față. Bicilie îl văzu, și-i zise:

— Doamne, tu tremuri.

— Zi, că nu tremur! Cine m'a văzut?

— Nu tremură nimene; eu am tremurat, și mi-s'a părut, că tremuri tu. Eu tremur pentru tine; pentru capul tău.

— Tremură pentru capul lui Traian, dacă vrei; căci am un gînd....

— Ce gînd?

— Să-l fac blind... foarte blind...

Un corn sună; un sol intră și grăește:

— Decebale, Traian îți poruncește, să curmî toate pregătirile de resboiu.

— Nu-mi poruncește Traian să-mi curm zilele?

— Îți mai poruncește încă, să te închini lui.

— Adecă imi poruncește să-mi curmî zilele.

Spune-i, că i-le voi scurta eu pe ale lui.

— I-o spune.

Solul ieși.

Bicilie se apropie de Decebal și-i șoptește:

— Taie-mi capul, doamne; eu am socotit una: Să-ți luăm vorbele în aeve...

— Bine zici. Alege pe doi; cei mai iuți de fugă; solul să sosească a casă, pe la arde-rea oaselor lui Traian... stăi! — stăi! — nu vei găsi om pentru acest lucru. Cu cât gin-desc mai mult la această faptă, cu cât caut în gînd, că pe care dac prăpădit să-l trimi-tem; nu găsesc nici pe unul. Dacul îți ră-pește bucățica din gură; îți sparge capul, fățiș; dar pe furiș nu ucide.

Bicilie rise.

Nu te îngriji, doamne: mi-am adus eu din *Itaca* doi feciori, și-s buni de lucru... mă grăbesc!...

Stăi! nu te grăbi. Cînd mi-a venit cu-ge-tul prin cap, mi-a plăcut; cînd am văzut că n'avem om, m'am intristat; și acum, — acum, — cînd stai să te grăbești... acum mă spariu de mine. Bicilie, mi-î greața de o fap-tă ca aceasta. — Uită-te, pre cine vrei tu să ucizi! Stăi, Bicilie, stăi!.... stăi!

— Doamne tu-ți dai cuvîntul, și iară ți-l ieși.

— Muștră-mă, pentru că-mi calc cuvîntul mai aspru m'ar muștra *fapta*...

— Te va arde și mai amar rușinea, în lanțuri bătute din aurul tău, — după carul lui *Traian*. — Eu zic, mai aprig m'ar arde fapta..

— Și eu mai zic încă: mai cumplit te va arde flacăra părerii de rău, căci scapi pe un

om, și-î aruncî în vîrful lăncilor un popor întreg, poporul tău;—cînd ai putea să-l înalți la mărime nespusă, te dai pe pocăite; dai vetrele străbunești mamonilor străin; tot-neamul tău îl ineci tu cu mîna ta, vrînd să faci *milă* aceluia, carele ție nu-ți face *dreptate*: vrei să ții viața aceluia, care poruncește după capul tău, ca apoi să-ți sugrume copii mai ușor. ...

— În peptul lui *Decebal* clocotește vifor turbat. Inima i-se stoarce, pe fruntea sa curgeașă picături. Tremurînd din buze, vorbi după Bicilie ca în aiurare: „ mamonii, străini... capul meu”

Bicilie urmă:

„ . . . Imi iau mîna din joc: trăiască *Traian*, moară *Dacia*; *Traian* e om atît de frumos, că își poate înnebuni dușmanii. *Traian* e strălucit la față; pentru ca să orbească pe aceia, cărora vrea, să le iea argintul, ca să nu-și găsească cuțitul la șold; *Traian* e om destul de puternic, ca să poată sugruma cu putere pe acela, pe care nu l'a putut nici înnebuni, nici a'l orbi. Imi ieu mîna din joc: trăiască *Traian*, moară *Dacia*! Mie și așa nu mi e *mamă dreaptă*.

— Dar mie mi-e *mamă dreaptă* strigă *Decebal* ca scăpînd cu mintea dintre verigile unui vârtej sugrumător.

Bicilie dă poruncă la doi Itacani :

— „Decebal vă poruncește, să mergeți în taberă lui *Traian* și să veniți cu capul lui, ori fără ale voastre.” Porunca li-o spuse în auzul unui pîndaș roman :

— După ce eșiră ucigașii, Bicilie chema pe pîndaș înaintea sa, și i grăi.

— Auziși, ce porunci dete *Decebal*?

— Lase-mă să zbor la *Traian*!

— Fă, după cum te duce inima ta; și vei face, după cum dorește inima mea.

Romanul se perdu în fugă . . .

Sosind apoi ucigașii la *Traian* s'au lovit de *pedici*; *Traian* trimise lui *Decebal* vorba aceasta.

— „Sapă-ți groapă!”

Decebal arde de rușine, spumegă ca în turbare. El se gîndi la un lucru mare.

— Voiu vedea eu oare, un *neam întreg* nu va înghiți pe un pîlc de dușmani ca să nu știi, nici unde a fost?

— Dar *Traian* l'a dat de minciună în redința aceasta.

Pe unde se izbesc valurile *Dunării* mai turbat, acolo zidi peste ea un pod de piatră cioplită, de patru mii șapte sute și șapte, zeci de urme de lungă; cu douăzeci de bolte, cîte de o sută și șaptezeci de urme de larg

fie-care ; pe douăzeci de silpi, cite de o sută și cincizeci de urme de nalți, și șasezeci de urme de lați; toți așezați sub apă, unde clocotește *Dunărea* mai tare.

Dacă au zidit podul apoi trecu peste ea cu toată armata, sfărâmînd pe toți cei ce, îi șteteau în cale. Apoi spulbera sumă de castele de pe creștetel munților, și impresură neamul dacilor cumplit.

Decebal se pomeneste strimtorat de toate părțile și vede peirea neamului său la pragul ușei.

Mai marii țării se adună în sfat mare. *Decebal* păsește între ei.

— Porniți curînd, le zise el. Tu, *Decidave*, să ții aripa dreaptă; tu, *Bicilie*, stînga *Pelasigoane*, și tu, *Bizenie*, ieșiți la munți. Tu, *Toride*, și tu, *Gilil*, năvăliți pretutindene pe unde ar aștepta *Traian* năvală; că să nu poată zice că am scăzut, și că nu ajungem cu numărul pe unde trebuie. Tu *Diege*, tu *Eusire*, *Midon*, *Terante*, *Zenore* și tu *Alastore*, — voi veți da năvală pururea, pe unde nu va aștepta; ca să văză, că am crescut în puteri, că întrecem în număr și ajungem și pe unde nu trebuie. Femeile voastre să păzească vetrele și să învețe pe copii să arunce petre cu praștia, și să învărtească

cuțitul în gâtul ursoaei.

— Doamne taie-ne capetele, femeile noastre nu sunt a casă. Au venit cu noi.

— Femeile voastre să se întoarcă pe a casă!

— Poruncește-le tu, doamne; de noi nu mai ascultă.

Femeile căpitanilor intrară. *Decebal* le întrebă:

— Ce vreți voi femeilor aici ?

— Vrem să mergem în rezboii respunse ~~Zimbrura~~ soția lui *Pelasgion*.

— Mergeți pe a casă! La vetre, la copii!

— Vetrele le am sfărâmat; — copii mici, copii mici — nu mai avem

Zimbrura își acoperi ochii. —

— Amar de capul vostru! ce ați făcut?

— Și noi zicem, amar de capul nostru!...

— Vecinele noastre au ars, cu prunci cu tot în casele lor; romanii ard totul. Noi ne-am scutit prunci noștri de cuțitul străinului; și am venit să ne luptăm alătura cu voi, mai înainte de a muri. De scăpat, nu vom scăpa nici unul, și nici una. Acolo ne-ai adus!

Decebale

— Lui *Decebal* îi-se strânse inima în pept.

IV.

Erau zile de toamnă, Frunzele cădeau des, mai des cădeau feciorii de mumă de dac.

Romani sãreau peste șanțurile cele pline de țepe, acățau scările cu dinții carligelor, în virfurile zidurilor; — și — cine n'a căzut de săgeată, a căzut de tăișul paloșului, în luptă de brațe.

E o năvală cotropitoare.

Doi ostași scot pe un călărași roman rănit și căzut îl duc pe umere la corturi. Vindecătorii îl privesc, și apoi zice unu:

— De ce l'ați scos dintre cei căzuți? Sã-i dãm ceva, sã moarã mai ușor; dreapta lui nu va mai stringe mâner de paloș.

— Minti, orbule; nu vezi cã și acum îmi strîng paloșul cu minã? Dar — dacã nu-mi poți da zile ce nu am, nu-mi lua măcar ciasurile cîte mai am. Lãsați-mã sã mã întorc la luptã, cã așa voiuri muri mai ușor

Și porni, ca fulgerul, — se lupta, lupta me-

reu, pînă ce căzu pest aceia, pe cari îi tăiasă
e.l

Astfel de copii erau romanii.

Longin era mîna dreaptă a lui *Traian*

Intr'o noapte intră la el un bărbat întune-
cat, în vestminte romane.

— Cine ești! îl întrebă *Longin*.

— Un voitor de bine a lui *Traian*, *sînt*
Bicilie.

Te cunosc, dace. Dar de ce în haine
străine? de ce tocmai tu, și noaptea?

— *Decebal* nu vrea să se mai lupte.

Vino la el, că ți-l dau să-l aduci cu tine
legat cum îți va plăcea.

— Nu cred dace.

V'am făcut atîta bine. I-am făcut atîta
rău; tot nu mă crezi? Și aceea o crezi, că
eu voi avea atîta minte, de voi trece printre
lăncile voinicilor voștri în timp de noapte lumi-
nată de lună, ducîndu-mi capul, în pericol ca
să mă pun la povești cu tine? — *Longin* se
ncrezu în vorbele șerpelui.

Decebal nu mai avea somn. Odată intră
la el *Bicilie* în haine romane, *Decebal* se spă-
rie. Ce ai făcut?

— Ți l'am adus; îi șopti el; și-apoi intră
la *Decebal*, *Longin*. *Bicilie* ieși.

— Vrei să-mi vorbești despre pace, romane?!..

— Mai întâi să-mi pui cercul cel de aur de pe frunte la picioarele mele. — De noapte văd, că-i noapte; dar tu nu dormi; cum dar totuși ai visuri? Mai bine vino-ți în minți, și spune-mi toate câte știi; cum stă tabăra voastră; câți sunteți, ce-mi veți face și când? ori nu mai vezi soarele.

— Remas bun! dară, lume! Mai bine să nu te mai văd decît să nu mă pot uita la tine, de rușine că i-amvîndut pre ai mei. Dacă crezi tu, că eu voi veni la trezie din visuri, pentru ca să-mi văd frații, apoi eu zic, că ți-ai eșit tu din minți.

— Și eu îți zic la această, că te-oi vinde lui *Traian*. Aduceți lanțuri! *Toride* zboară la *Traian*, spune-i, să-și cumpere pe *Longin* așa, că să se ducă, de unde a venit cu oaste cu tot.

— Zbor, doamne, strigă *Torid* și porni în fugă.

— Stăi, *Toride*, striga *Longin*, își străpunge peptul, se trage pînă afară, strigînd după soț.

— Iată-mă, am murit; să nu duci vorba de cumpărat căci eu sunt mort.

Și muri pentru ca se nu aibă *Traian* ce cumpăra dela *Decebal*

Decebal ridică pumnii, și se bate cu ei în cap.

Prin un codru trec doisprăzece feciori, cu saci în spate; înaintea lor un om întunecos, cu două cuțite la briu; cu spadă lată la sold, și săgeți veninoase în ochi

Unul dintre feciori își apropia buzele de urechia altueia, și-i șopteste.

Fărtate, sacii aceștia șed bine pe umerele noastre.“ un altul auzi, adaose:

„I-am putea duce cât de departe. Aurul nu-i poamă grea.“ Cel întâiu zice din nou:

„Si la împărțit nu ne-am lua de cap: feciorul și sacul, feciorul și sacul.

„Tăceți, măi, șopti unul măi cu minte, *Bicilie-i* năzdrăvan; noi suntem doisprăzece, dar el . . .cînd sa-i la el, îți pierе printre tufe, dinaintea ochilor, ca veverița; de-l ajungi îți pierе din ochi în ponoare ca șerpele; de'l prinzi, îți alunecă din mînă ca peștele. Tăceți, pînă vom îngropa sacii. Pe drum vom măi vedea ce vom putea face cu el, după ce ne vom ușura de sarcini . . .“

Feciorii pun sacii într'un ponor săpat costiș într'o ripă de rîu, cu apă puțină, pentru că e stavilită măi sus. *Bicilie* sare la stravilă, împinge o scândură cu călcăiul în latură, rupe un par cu mîna, și taie grinda din mijloc cu spada. Apa măi rupe și ea din stavilă, cât a măi remas se risipește asupra

feciorilor, și-i acoperi, cit ai bate 'n palme. Căți au inotat deasupra apei, Bicilie le sparge capetele cu cuțitele, cu spada și cu bolovanii. Unul scăpa cu inotul pînă dincolo. *Bicilie* dă după el cu petre; asvărli și amădouă cuțitele, dar nu 'l nemeri. Feciorul își ia un cuțit cu sine îl ridică sus, amenință cu el pe *Bicilie*, și apoi se perde prin trestie și sălcii

În țara dăcească sunt grădini multe și în ele înflorește florii multe; și nici o grădină nu e ca grădina lui Decebal; și în grădina aceea nici o floare nu înflorește mai frumos, de-cit floarea sufletului său, fîca lui, *Dochia*.

De cînd a văzut *Dochia* pe *Traian*, a uitat a rîde; s'a învățat bine a plînge.

Sînt zile de toamnă; florile să vestejesc mai tare, să vestejesc zilele *Dochiei*. Are zile de trăit; și de ce, de ce mai mult se apropie de moarte.

Ce-i e bun așternutul noaptea? dacă ea umblă prin grădină; și cînd luna-i aduce dorul de voinicul cel falnic, i se stringe inima, și cînd gîndește, că nu-l va mai vedea niciodată, suspină cu amar, îi curg lacrimi și plînge, plînge!..

„Scumpă mamă! de ce te-ai dus, de m'ai lăsat singură așa de mult? Oare cui am

făcut eu ceva, de m'ai blestămat așa de rău? De cînd te-ai dus tu dela noi în ceea lume, de atuncîtatăl meu nu-mi rîde niciodată; și el s'a făcut rău; de atunci numai m'a sărutat. Trăesc fără de viață; și voiū muri cu zile. Eu n'am făcut nimăruī nicī un rău; de ce m'ai afurisit dară așa de greu?..."

„Dar stăi! tot am greșit și eu una: că gîndesc tot la străinul acela; asta-mī va fi greșală. Dar ce să mă fac? Nu-mī pot lua gîndul dela el? Și facă-ne orī cîte rele eu tot la el aș gînci. Dar știu că nu voiū mai gîndi mult....

Și biata fată plînge plînge....

Odată numai pe cine văzu ieșind la ea în gridină? pe tatăl său. El cînd o văzu își deschise brațele, și venea lîngă ea. Ea-ī sbură în brațele lui, și nu putu grăi un cuvînt. Tatăl său o ținu așa îndelung, o sărută pe frunte, și i zise:

— De cînd nu te-am sărutat, fiica mea?

— De cînd a murit mama.

— Așa e. De-tuncī m'am făcut rău; pentru că m'a lasat în astă lume singur, cu durerea mea cea fără marjinī și fără leac, cum nu l'a mai durut pe nimene pe lume.

De jalea mea nu știa nimene; de aceea mi-am aruncat sufletul în urgiile resboaielor

și n'am dat milă la cap de om pămîntean; afară de semînția noastră.

— Nicî la mine nu te uitaî.

— Nu mă uitam; pentru că mi se reînnoia durerea de zece orî mai arzătoare și acum iată te țin în brațe, pentru că de acum nu ne vom mai vedea. *Vom muri, astăzi*. Te sărut de *iertăciuni*. Traian ne va ucide pe toți; e la porțile *Sarmis-Egetuzei*.

Traian? E el așa de rău?

— El nu-î rău; dar am fost rău eu, și i-am făcut multe rele; de aceea nu mă va mai erta. Mai sărută-mă încă odată; și apoi vom merge, de ne vom mai lupta odată, și..... vom muri luptîndu-ne.

— Tată, nu-i nimene, care să te împace cu *Traian*?

— Ba este. Tocmai la aceasta era să viu cu vorba. Este cine-va, care poate să ne scape de urgia lui

— Dacă este cine-va, și nu vrea să facă aceasta, apoi îl afurisec eu, preuteasa lui *Zamolxe*, că de-i preot, ochii lui să nu mai vadă ardere curată; de-î mumă, să-și vază copiii vînzători de țara lor, de-î o fată să-și vază odată iubitul, și apoi s'o părăsească pentru veci; orî să fie datoare neamului său, să-l vază și să-l ucidă cu mina sa. *Zamolxe* mă aude! Cine-î acela?

— *Tu* singură! tu vei merge la *Traian!*

— Jur, că voiū merge! *Zamolxé* mă aude.

— Și vei face ce-ți voiū porunci eu?

— Voiū face.

— Si de nu?

— Voiū muri.....

— Căci de nu vei face, aceasta cînd vei veni acasă, te voiū omori eu, flica mea; și voiū muri și eu cu tine. Jură dară, că ori vei muri.....

— Jur, că voiū muri.....

— Ori vei—ucide pe *Traian!*

Dochia sbură din brațele tatălui său, ca mușcata de șerpe, și fugi departe de el.

Apoi iară își veni în fire, și grăi cu voace moartă, ca cei ce-s judecați la perire, răzînd.

— Cînd poruncești, *Decebale* să *ucid* pe *Traian?*

— Acuma.

— Mă duc. Remas bun!

— Te aștept la peștera cea neagră, la focurile curate.

— De n'oiu veni pînă'n zori, semn, că am murit.

— Semn, că ai murit, și semn că mi-a venit și timpul mie. Cînd vei vedea că nu te lasă inima să-l omori, răpeziți gîndul la jurămîntul, ce ai făcut.

— Bine zică, tată. Nu-l voi uita; îmi va va prinde bine.

— Ci iată și *Bicilie*; meargă și el cu tine, în chip de sol. *Bicilie*, ai îngropat sacii unde am zis?

— Îngropat, Doamne, răspuse *Bicilie*, sosind

— Ai mai îngropat și pe cei ce i-au îngropat?

— Și pe dinșii.

— Acum plecați, iată o ramură de maslin, semn de pace; ca să puteți ajunge până la *Traian*....

— Să ne mai vedem în pace!

In ce pace se vor mai vedea ace știa!...

Decebal se sue într'un turn. *Dochia* cu *Bicilie* ies din grădină pe o porțiță, și să vadă într'o poiană de pădure. Apucînd înainte, *Bicilie* socoate, cum să facă, să apere pe *Traian* de *Dochia*; *Dochia* cum să-l apere de *Bicilie*.

Odată numai pe cine vadă amîndoi, cum vine din pădure spre ei? Pe *Traian*.

Dochia, îl cunoaște; să răpede citră el, cu cuțitul ridicat în sus, și strigă:

— Apără-te, *Traiane*!... *Bicilie* aleargă după ea și strigă:

— Apără-te, *Traiane* de *Dochia*! și — o străpunge. Dar *Dochia* strigase: — Apără-te de *Bicilie*, și se străpuse și ea pe sine, pe

cînd dedea *Bicilie*, de o străpușe. Ea căzu, cum cade o floare.

Dar căzu și *Bicilie*. Căci ei nu vedeau cum Decebal se uită la ei de pe vîrfurile turcului celui mai înalt, cînd el a văzut pe *Bicilie* ucizîndu-i fîca, ei își puneră săgeata la ochiu, săgetează pre *Bicilie* în coaste, și-l dete la pămînt.

Bicilie strigă din gura morții:

— *Traiane*, scăpă-mă, du-mă de aici, și-ți voi spune unde-s îngropate comorile lui *Decebal*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Traian se reîntoarșe repede în pădure; dar lui *Bicilie* îi respuse alt cîeva:

— Să te scape pe tine? Am scăpat eu din mîna ta; dar tu nu-mi vei scapa din mîna mea.

De odată îi se nălucî înaintea ochilor un cutit de ale sale; și apoi îl simți în pept; iar în urmă nu mai simți nimica.

Era feciorul care scăpase dintre cei doisprezece, ce au îngropat sacii cu comorile lui *Decebal*.

Decebal mai trase odată cu săgeata, și, în loc de *Traian*, ucise pe feciorul acela, ca sa nu vîndă taina comorilor. Dar acesta cu cît suflet mai avu, striga după *Traian* și-i spuse în ce loc zace comoara îngropată.

Decebal dă un semn, din vârful turnului celui ciunt, și deodată se aprind toate palaturile și toate turnurile *Sarmis-Egetusei*, și se încinge o mare de foc peste toată cetatea.

Flacăările biciuesc cei păreți, flutură, se încolăcesc peste cele coperișe și zbură pînă peste virfurile turnurilor.

Decebal stă în vârful turnului, mai sus de cit toate zidurile, și se uită de acolo, cum moare o seminție. Zidurile trosnesc și se risipesc de jur împrejur; bătrînii și femeile săriră în foc, cîntînd cîntecele morții.

Pe un cîmp dinaintea *Sarmis-Egetuzei* se încaseră oastea romană cu cea dacă în luptă grea.

Decebal se uită la ele din virful turnului, de asupra flăcărilor. Stălpii de fum se nalță mînioși, și se fac nourî întunecoși pe deasupra capului lui, mîncîndu-se în viltori uriașe.

Dacii știu că luptă lupta cea de moarte; își înzecesc puterile, și romanii nu prea pot străbate înainte. Dar *Traian* zboară în fruntea lor, și apoi încep a căde și dacii, ca frunzele.

Decebal zărește pe *Traian*, și îi strigă:

— Pe tine te am așteptat, ca să mă vezi ieșind din lumea aceasta *nebiruit*.

Apoi își străpunge pieptul cu spada, și grăește murind:

— Să trăești, lume; eu îmi închid ochii; nu te voiu mai scutura din somnul păcii. Și se adinci în somnul fără deșteptare; în noaptea fără dimineață!

.....
Mina morții s'a întins peste țara *Daciei*.

— Fugiți!

Vai! de zilele tale, dacă ești născut de mumă de dac! Vai! de capul tău, dacă te închină altarelor lui *Zamolxe*! Șteaua ți s'a șterge, pomenirea îți va peri.

Fugi! căci vatra ți-o rispește ferul romanului; spada lui te taie pe pragul colibeii tale. Nu fugi, căci săgeata lui te ajunge pînă nu sosești la marginile ogoarelor tale. Uită că ai văzut soarele lui *Meitras*; uită cum se trăește; învață-te cum se moare! — Lasă-te de a te mai urca pe scările măririlor de pe lume; cari au capăt; coboară-te în adîncul întinericului nemărginit!

Romanii joacă împrejurul unui foc în mijlocul codrilor. Focul acesta e așa, că arde o cetate mare, *Sarmis-Egetusa*. — Și apoi au ramas numai ziduri negre și printre ele tăciuni de oase și mai negre.

A fost odată pe pămînt o țară fâlnică

Tinea o mie de miș de pași împrejur; țară; aceasta s'a făcut *cimitir* !

Vîntul se vaietă prin codri. Frunzele tremură; puține au mai ramas; acuma cad și acele mereu — mereu.

Luna se uită printre frunzișele fagilor; cum s'au rărit! și se uită prin ferestrele caselor-cum au ramas fără coperiș! Raza ei pribegeste printre părății-părăsiți, prin ferestre uitate deschise; cum aș ramas pustii!

Corbii adușmeca peste vetre risipite, la oase neîngropate, ce zac pe câmpie.

Riurile mină la vale movile de oase; în ele săgeți frînte.

Atîta spun cărțile bătrănești. Atîta scriu tablele pomenirii.

Și pe unde steteau palaturile acele strălucite, și pe unde se ridicau turnurile acele înalte ce-î acuma pe acolo?

Praf și țerină.

Sfîrșit.

Sub presă

GH. ASACHI

FABULE

II

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prețul 25 bani

In curînd

H. IBSEN

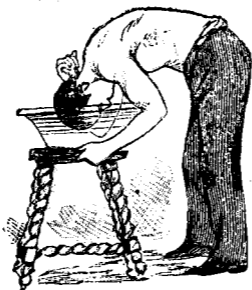
STRIGOII

traducere de Al. Antemireanu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Prețul 25 bani

Adevărul asupra operilor abatelui
SEBASTIAN KNEIPP

Acum de curînd au apărut niște
extracte din operele preotului SEB.
KNEIPP, cari cuprind, culegeri de ici
colea, din cele 4 mari volume, scrise
de autor în limba germană. Publicul
a recunoscut îndată acest fapt și a re-
mas surprins, pînă unde poate merge
îndrăzneala unui editor, care a făcut
din aeeste cărți folositoare sănătăței,
un extract, care descrie palid ceea ce
autorul a compus atît de frumos. De-
mascăm această speculă dînd de o
cam dată, două din volumele com-
plete ale preotului Seb. Kneipp :